

PARLAMENT DE CATALUNYA
COMISSIÓ D'ESTUDI SOBRE EL DESPLEGAMENT D'UN SISTEMA EDUCATIU
INCLUSIU

Col·legi oficial de Pedagogia de Catalunya
Barcelona, 20/09/2022

Bona tarda a tothom. En primer terme, volia agrair la constitució d'aquesta comissió d'estudi sobre el desplegament d'un sistema educatiu inclusiu convocant a diferents grups, associacions i entitats com el Col·legi Oficial de Pedagogia de Catalunya per tal de poder aportar la seva visió des de perspectives diferents. Agrair també la seva presència a les Diputades i als Diputats dels diferents Grups Parlamentaris i, de manera especial, al senyor Raül Moreno, President de la Comissió.

Com deia en un principi el Col·legi Oficial de Pedagogia de Catalunya està sempre pendent i disposat a aportar la seva expertesa per això ens podeu trobar també en "El Pacte contra la segregació escolar de Catalunya"¹

Dit això, m'agradaria comentar que la meva ponència s'estructura en tres punts:

1. La figura del pedagog/a i psicopedagog/a² en el sistema educatiu i llurs funcions³.
2. Què entenem com a inclusió i sistema inclusiu
3. Repassaré diferents punts significatius de l'informe de la comissió d'inclusió per tal d'aportar la nostra visió com a pedagogs/gues i psicopedagogs/gues. Al mateix temps i lligat amb aquest informe faré referència a l'informe del Síndic de Greuges sobre "L'educació inclusiva a Catalunya"⁴ de setembre de 2021. Aquest informe fa referència a les queixes que, especialment per part de les famílies, va rebre el Síndic sobre el tema que ens ocupa i que, al mateix temps, algunes d'elles ja estan recollides en l'informe de la Comissió.

Comencem doncs pel primer punt veient qui és i que fa el pedagog/a, aquesta figura imprescindible i alhora desconeguda i que tantes lleis educatives han intentat apartar-lo d'un dels seus àmbits naturals de professió.

¹ Signatura del Pacte contra la Segregació Escolar a Catalunya, Parlament de Catalunya 18 de març de 2019 <https://pedagogs.cat/reg/ca/4195>

² Ens referim als LLICENCIATS EN PSICOPEDAGOGIA

³ Departament d'Educació: Documents per a l'organització i la gestió dels centres Organització del centre. Curs 2022-2023: A. Professorat de l'especialitat d'orientació educativa i mestres de pedagogia terapèutica (pàgines 77 a 79) https://documents.espai.educacio.gencat.cat/IPCNormativa/DOIGC/DOIGC_Organitzacio.pdf

⁴ Síndic de Greuges: Informe "L'Educació Inclusiva a Catalunya setembre 2021" https://www.sindic.cat/site/unitFiles/8067/Informe%20Educacio%20Inclusiva_cat.pdf

1. La Figura del Pedagoga/a i psicopedagoga/a en el sistema educatiu.

La figura del pedagoga/a és pròpia de l'escola, aquesta és una realitat des del principi dels temps. Tots tenim al cap la figura de l'esclau que acompanyava o "conduïa" el nen a escola per a què savis o mestres l'ensenyessin. **Al llarg dels temps, aquesta idea d'acompanyament i conducció s'ha traslladat a una generalització, al considerar que l'educació és acompanyament i guiatge per a que cada persona arribi a ser i desenvolupar tot el seu potencial.**

D'aquí que la definició moderna de Pedagogia⁵ seria aquella ciència aplicada amb característiques psicosocials que té l'educació, en qualsevol àmbit, com a principal interès d'estudi.

Per tant per tradició i recorregut en la història de l'educació és imprescindible en l'escola; en segon lloc, per la formació i les competències que adquireix al llarg de la seva formació acadèmica. Si contemplem el pla d'estudis⁶ podem veure com el pedagoga/a es forma per a l'anàlisi i la detecció de necessitats, la intervenció, l'atenció a les necessitats educatives especials i específiques, tecnologia educativa i avaluació de sistemes i processos educatius, en l'organització i l'administració del sistema educatiu, així com en institucions formatives tant d'educació formal com no formal. Per tant, en un marc socioeducatiu plural que va, des de la gestió de les necessitats de les persones a la gestió de les institucions educatives, des de dins i en el marc social en el que aquestes s'inclouen.

En l'àmbit escolar, el pedagoga/a i psicopedagoga/a, aborda i intervé en l'educació, la formació i l'assessoria pedagògica, en l'orientació i acompanyament personal, professional, acadèmic i/o familiar, en l'atenció a la diversitat, en la formació de docents i en el disseny i adaptació de materials curriculars i educatius. Tot i així, no cal oblidar que, a més de la formació en diagnòstic en dificultats d'aprenentatge o avaluació diagnòstica, innovació educativa i processos d'ensenyament-aprenentatge, també es forma en processos socioeducatius per tal de portar a terme projectes de desenvolupament humà contextualitzats. A més, el professional de la pedagogia, te en compte el context social i comunitari en el qual es mou l'alumne/a i llur família. La seva responsabilitat comporta una actuació coordinada i conjunta - amb els equips docents i professionals-, teixint ponts i xarxes de treball conjunt amb el Departament de Salut, Departament de Justícia, Departament d'Empresa i Treball, Drets Socials i Família, Departament de Recerca i Universitats, Administració local i Comunitat per a fer front comú en la lluita contra les desigualtats socials i la segregació escolar.

Així com donar resposta a les diferents casuístiques familiars que se'n puguin derivar, a través de la mediació i atenció que l'alumnat pugui necessitar, doncs és tant important l'entorn en el que es mou i les possibles problemàtiques associades, com ho és el desenvolupament cognitiu i la superació de dificultats d'aprenentatge per a poder arribar a ser i desenvolupar tot el seu potencial.

Així doncs partint d'aquestes funcions genèriques que el pedagoga/a desenvolupa a partir de la seva formació anem a compartir què entenem per inclusió i sistema educatiu inclusiu.

⁵ EL PROFESSIONAL DE LA PEDAGOGIA I LA PSICOPEDAGOGIA https://www.pedagogs.cat/doc/Informe-Pedagogia-Psicopedagogia_nvbre-2018.PDF

⁶ INFORME SOBRE LES COMPETÈNCIES DEL GRAU DE PEDAGOGIA https://www.pedagogs.cat/doc/Consellsocial_InformeCompetenciesGrauPedagogia_13-12-2017.pdf

2. Què entenem com a inclusió i sistema inclusiu.

Una de les principals coses a tenir en compte és el fet de definir bé els conceptes als quals volem fer referència. Dit això, com deia el pedagog Josep Mª Jarque⁷ fins i tot en algun moment la llei no diferencia entre Escola inclusiva i Inclusió escolar. Això és important.

L'**escola inclusiva** és que aquella que s'adapta a l'alumne/a, és a dir l'alumne/a se sent acollit en aquesta escola perquè li respon a les seves necessitats reals. Per contra la **inclusió escolar** no és això, sinó que significa que l'alumne/a s'inclou a l'escola sense que aquesta faci cap canvi, per tant la inclusió escolar és simplement una inclusió física.

La inclusió escolar ve dels anys 80 i es considera superada per l'escola inclusiva que és un pas superior perquè l'alumne participa en l'aula, en la seva educació d'acord amb les seves capacitats i junt amb els altres i els altres junt amb ell, així l'escola i el sistema exigeix a tots d'acord amb les seves capacitats, el que en sap més, més, i el qui en sap menys doncs menys però tots junts.

L'escola Inclusiva parteix de la base que la discapacitat no és una característica mèdica de la persona, sinó que és el resultat de la seva interacció amb els obstacles que hi ha a la societat en general (físics, actitudinals...) i al sistema educatiu en particular. No hi ha doncs, persones amb discapacitats que els impedeixen dur a terme algunes actuacions de manera autònoma i desenvolupar-se plenament .

Sinó entorns no accessibles i no inclusius que suposen obstacles perquè totes les persones puguin desenvolupar-se i viure plenament, amb plena garantia dels seus drets i en les mateixes condicions i amb les mateixes oportunitats que la resta de persones. D'aquí el canvi de mirada del Decret 150/2017, una mirada no centrada en el dèficit sinó en l'entorn. Com s'adapta el sistema educatiu per ser inclusiu, La primera part de l'engranatge, ser una escola per a tothom.

Tot l'alumnat té dret a rebre una atenció educativa adequada, amb un especial èmfasi en el cas de l'alumnat amb necessitats específiques de suport educatiu (NESE) amb la provisió dels suports complementaris que requereixen, d'acord amb les seves necessitats concretes.

Tot l'alumnat ha de beneficiar-se, en un context ordinari de les **mesures i suports universals**, a fi de desenvolupar-se personalment i socialment i avançar en les competències de cada etapa educativa.

⁷ Josep Maria Jarque Jutglar (Barcelona, 1935-Terrassa, 2016). Pedagog i mestre, considerat el pare de l'Escola Inclusiva - <https://diarieducacio.cat/mor-josep-maria-jarque-el-pare-de-lescola-inclusiva-a-catalunya/>

3. Informe de la Comissió.

Dit això, la Comissió d'inclusió assenyala en el seu informe també diferents punts, com són:

1.- Manca de canvi cultural de paradigma en la pràctica professional per a l'aplicació del model d'escola inclusiva:

Una part important del professorat, per exemple, encara continua considerant que l'escola inclusiva afecta només l'alumnat amb necessitats educatives especials, que l'atenció d'aquest alumnat és responsabilitat principal del personal de suport i que la seva inclusió depèn fonamentalment de la provisió d'aquests suports específics addicionals, sense la necessitat de modificar la mateixa pràctica professional i la dinàmica de funcionament de l'aula.

És en aquest punt que demanem la incorporació de la figura de l'Orientador/a Educatiu/va (perfil de pedagog/a o psicopedagog/a) a les diferents etapes educatives amb tasques i funcions similars a les desenvolupades a l'actualitat per l'Orientador/a a Secundària. Petició sostinguda en el temps pel Col·legi Oficial de Pedagogia de Catalunya.

L'educació és aprenentatge al llarg de tota la vida, però aquest aprenentatge necessita d'una orientació efectiva al llarg de tota la vida de la persona.

Per tal de millorar la inclusió aquest curs 22-23 el Departament ha propiciat la gratuïtat en el nivell escolar de 2 anys, és una bona mesura de prevenció i equitat, doncs els infants de famílies en situació vulnerable o en risc d'exclusió social no eren escolaritzats, aquest fet ja era un punt de partida en situació de desavantatge.

Tots sabem de la importància de l'estimulació primerenca, la formació del llenguatge i la socialització de l'infant des de les primers edats. Però també sabem que ja des de les primers edats es comencen a detectar les dificultats, per aquest motiu demanem la incorporació de l'orientador/a pedag@g/psicopedag@g des de la llar i des d'educació infantil. Observar, avaluar, preveure dificultats, assessorar famílies i sobre tot acompanyar en les transicions tan importants de 0-3 i de 3-6anys.

Comptem sempre amb l'assessorament dels equips d'assessorament psicopedagògic (EAP), però tots sabem que el volum de feina no arriba a satisfer totes les demandes. El Síndic també ha rebut queixes que posen de manifest que la dotació dels EAP no sempre resulta suficient, quant a freqüència, cobertura i intensitat de la intervenció, per complir l'encàrrec que tenen atribuït. Les funcions d'aquests equips, clau dins el sistema, abasten no només l'avaluació de les necessitats educatives de l'alumnat, sinó també l'assessorament als equips docents, alumnat i famílies, i la col·laboració amb els serveis socials i de salut del territori.

Per tant caldria establir dins les escoles municipals i educacions infantils les Comissions d'Atenció Educativa Inclusiva (CAEI) per treballar conjuntament. El mateix Decret 150/2017 destaca la importància del treball en xarxa i assenyala que els serveis educatius són una peça clau en el funcionament coordinat i cohesionat de la xarxa de suports a l'educació inclusiva, entre altres motius, perquè "garanteixen la relació d'aquests amb serveis diversos dels àmbits de salut i afers socials del territori, i contribueixen amb les seves actuacions a la millora de l'atenció educativa inclusiva" (article 23.1). Dins d'aquests serveis, els EAP tenen assignades, entre d'altres, "la funció de col·laboració amb els serveis socials i sanitaris de l'àmbit territorial d'actuació, per oferir una atenció coordinada a l'alumnat i famílies que ho necessiten."

El decret acaba dient que "l'actuació coordinada d'aquests serveis i l'orientació i suport que faciliten a les famílies resulten imprescindibles per implementar de forma efectiva el model d'escola inclusiva i promoure l'escolarització en centres ordinaris, especialment en edats primerenques." Per aquest motiu és necessària aquesta figura que faci de pont, enllaç entre els EAPS, els infants, les famílies i els diferents professionals.

D'altra banda tots coneixem la falta de formació del professorat, en especial en l'etapa crucial de la Secundària. Els Centres i el professorat de Secundària coneixen la personalització? Estan disposats a esmerçar accions i suports que aconseguir la motivació i el compromís dels seus estudiants? Saben mirar l'alumnat des del seu entorn i circumstàncies? Quantes hores es dediquen a l'acompanyament, a la tutoria grupal i individual en una etapa tan convulsa com és l'adolescència?

2.- La Interseccionalitat

Un altre dels dèficits d'implementació del model d'escola inclusiva és la interseccionalitat doncs segons dades del Departament d'Educació, l'escolarització d'alumnat estranger en Centres d'Educació Especial ha crescut els últims dos anys. A aquest problema podem afegir-hi la prevalença desigual de les NEE en funció del gènere, hi ha més nens que nenes. Una de les raons és que en segons quins trastorns costa més de diagnosticar, potser per aquest motiu a nivell TEA parlem d'aquelles nenes que arriben a secundària sense una avaluació o informe TEA perquè han desenvolupat conductes que han emmascarat la seva problemàtica. Sigui com sigui cada cop es veuen més nens diagnosticats de TEA, conducta o sense una etiologia clara.

Així doncs i a mode de conclusions el Col·legi oficial de Pedagogia de Catalunya proposa:

- Orientador/a educatiu/va (pedag@g/psicopedag@g) des dels primers nivells educatius del sistema obligatori, dins el centre o amb una presencialitat setmanal.
- Orientador/a dins els Centres per donar suport Tècnic al conjunt de la Comunitat Educativa, als equips docents i suport a l'equip directiu: organització del centre, dels espais, dels recursos...

- Assessorament i formació a l'equip docent, conjuntament amb el/la professional de l'EAP, si s'escau, en trastorns de l'aprenentatge i del neuro-desenvolupament, pautes i estratègies d'actuació a l'aula i adaptacions d'aula. Punt important doncs, recollides les experiències de molts col·legiats/col·legiades: molts infants encara treballen fora de l'aula ordinària per tant la inclusió és poca.
- La formació en centre, per part del pedagog/a, dissenyant projectes de formació i acompanyament al professorat, a l'alumnat i a les famílies.
- Assessorament i formació a l'equip docent sobre les mesures i suports d'intervenció a la diversitat segons la intensitat de la necessitat. Començant pel desplegament de les mesures universals:
 - La personalització dels aprenentatges (tenint en compte tot el DUA i les metodologies flexibles de treball), que ara amb la imminent aprovació del nou currículum quedaran afavorides. NO podem reduir les mesures universals a la personalització de l'aprenentatge, errada conceptual molt estesa en les formacions actuals.
 - Organització flexible del centre: agrupació flexible de l'alumnat, la docència compartida (Teresa Huguet⁸), flexibilització horària del centre, comissions mixtes de treball centre-família, metodologies flexibles, organització flexible de l'espai, organització de mesures i suports, l'organització inclusiva del temps de lleure i tècniques de gestió d'aula
 - L'avaluació formativa i formadora
 - Els processos d'acció tutorial. L'acció tutorial individualitzada on el pedagog/a-psicopedagog/a pot orientar en: carta de compromís, entrevista amb la família, entrevista tutor-alumne, contractes personals, tutoria entre iguals i l'orientació pròpiament dita. I l'acció tutorial grupal en què el professional de la pedagogia pot orientar en les dinàmiques de cohesió de grup, cercles de diàleg, pràctiques restauratives, assemblea de classe, programes específics, mediació escolar, educació emocional, orientació acadèmica i professional.

⁸ Teresa Huguet Comelles, psicòloga, professional d'EAP, amb publicacions sobre educació, avaluació i intervenció psicopedagògica, entre d'altres, el llibre "Aprendre junts a l'aula. Una proposta inclusiva". http://ambitsaaf.cat/Teresa_Huguet

- Ampliació de la ràtio de professionals per atendre la diversitat, i com no hi ha quelcom que a nivell personal, com a pedagoga trobo imprescindible i és el fet de dotar al professorat de qualsevol etapa obligatòria del temps necessari per a:
 - Poder pensar, implementar la pràctica reflexiva en el si dels claustres per a la millora continua.
 - Poder intercanviar, dialogar i discutir “bones pràctiques”, els professionals, mestres, professors de secundària, orientadors/res pedagogs/gues-psicopedagogs/gues, han d'aprendre els uns dels altres i especialment els professionals sèniors poden acompanyar, fer de *coach* o mentors als professionals novells que s'incorporen als centres.
 - Poder dissenyar els PSI (Pla de suport individualitzat) que siguin necessaris no com un recurs més sinó personalitzant les necessitats de l'infant i treballant-lo a l'aula buscant la màxima integració.
 - Poder programar junts els projectes a executar al llarg del curs, tenint en compte especialment aquesta mirada ampla per tal d'integrar a tot l'alumnat i utilitzar els recursos personals i tecnològics que avui tenim al nostre abast.

En definitiva, la inclusió no es pot improvisar, necessita temps, formació de qualitat, perfils professionals adients (avui parlem de pedagogs/gues i psicopedagogs/gues, però també caldria incloure els perfils de salut que es necessiten dins el centre, com també els desplegament dels CEEPSIRS (Centre d'educació especial proveïdor de serveis i recursos en l'escola ordinària) la reducció de ràtios i dotació econòmica.

Moltes gràcies per la seva atenció i per l'oportunitat d'exposar el sentir d'un col·lectiu que pensem que aporta i pot aportar encara més al sistema educatiu. Respondré als seus dubtes i preguntes amb molt de gust.

Victòria Gómez Serés

Presidenta

Col·legi Oficial de Pedagogia de Catalunya

Parlament de Catalunya, 20 de setembre de 2022